

І. В. Дем'янюк, ст. викладач,
кафедра фінансів і кредиту

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ ОБ'ЄКТІВ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Постановка проблеми. Результатом ведення бухгалтерського обліку, який охоплює управлінський аспект – є забезпечення фінансово-аналітичного апарату господарської одиниці даними про діяльність підприємства, зокрема надходження та вибуття оборотних і необоротних активів, формування доходів та витрат, визначення фінансового результату. Управлінський аналіз проводиться на запит представників управлінського апарату, у зв'язку з потребою у вирішенні актуальних питань, або у дослідженні ситуацій, вирішення яких потребує оперування фактичними даними щодо конкретних сегментів діяльності, сфер чи об'єктів. В залежності від виду інформації, яку потребують управлінці для прийняття рішень, формується мета управлінського аналізу, визначаються об'єкти, суб'єкти та завдання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань ефективної методики аналізу стану необоротних активів та їх використання є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних та закордонних вчених, зокрема І.М. Бойчук, Г.П. Герасименко, Н.О. Гури, Е.Е. Комар, П.В. Круш, О.В. Клименко, Н.М. Малюги, С.В. Мочерний, І.І. Пилипенка, С.Ф. Покропивного, А.М. Поддєрьогіна, Ю.В. Неміш, В.Г. Швеця та зарубіжних дослідників М.С. Метьюса, Б. Нідлза, Е. Райса, К. Стендфілда А. Торре тощо. Не применшуючи значень наукових досягнень вчених варто зазначити, що питання ефективної методики аналізу використання необоротних активів у розрізі впливу на виробництво донині не визначено, що обгрунтовує актуальність проведення дослідження.

Мета. Наукове дослідження полягає у розробці ефективної методики проведення управлінського аналізу об'єктів необоротних активів та раціональності використання їх.

Результати дослідження. На формування методики проведення управлінського аналізу об'єктів необоротних, зокрема в частині формування завдань, на наш погляд, варто враховувати стадію життєвого циклу підприємства.

Цікаво, що існує декілька верифікацій стадій життєвого циклу. Так, наприклад, Т.Ю. Базаров [1] виділяє такі стадії як: формування, організація, інтенсивне зростання, стабільність, криза; Л.А. Брагін,

Т.П. Данько [2, с. 64] вважають за доцільне розрізняти такі стадії як: становлення, розширення, стабілізація, згасання; натомість Г.Н. Климко [3, с. 197] пропонує такі: створення, розвиток, криза, санація (оздоровлення), банкрутство, ліквідація. В свою чергу, С.О. Гуткевич [4, с. 10] пропонує виділяти не стадії, а фази і етапи, зокрема наступні: фазу організації (створення підприємства), фазу становлення, етап прискорення, етап уповільнення зростання фірми, етап стійкості (зрілості), етап спаду, етап вмирання підприємства. Однак, за своєю сутністю, виокремленні науковцями та вченими стадії, етапи, фази є ідентичними, просто деякі науковці вважають за необхідне деталізувати процеси на окремих стадії, деякі – навпаки згруповувати.

При здійсненні управлінського аналізу об'єктів необоротних активів вважаємо за доцільне виокремлювати *класичні стадії життєвого циклу підприємства*: зародження, зростання, стабілізація, спад.

Стадія зародження – початок здійснення суб'єктом господарювання діяльності. На даному етапі здійснюються організаційні дії, зокрема: обрання галузі функціонування та виду діяльності, отримання дозвільних документів на здійснення обраного виду діяльності. Стадія є витратною.

Стадія зростання – початок здійснення виробничої діяльності, характеризується поступовим введенням в експлуатацію сформованого капіталу. На стадії зростання з'являється перший дохід, який ще не перевищує витрати, тому прибуток відсутній.

Стадія стабілізації характеризується отриманням прибутку. Суб'єкт господарювання є конкурентоспроможним та постійно розвивається. Активно проводиться управлінська робота, адже діяльність підприємства спрямована на збереження позицій та розвиток.

Стадія спаду характеризується низьким рівнем показників ефективності функціонування протягом тривалого часу, превалюванням витрат над доходами, втратою конкурентних позицій, відсутністю дієвих рішень щодо покращення економічних показників.

Отже, життя суб'єкта господарювання є циклічним. Перша і остання стадії, звісно, є початковою і завершальною, однак, підприємство може проходити стадії життєвого циклу неодноразово, все залежності від оперативності реагування управлінського персоналу на зміни та реалізації прийнятих управлінських рішень, тому методика управлінського аналізу об'єктів необоротних активів повинна враховувати *циклічність життя підприємства* таб.1.

Отже, від стадії життєвого циклу підприємства залежить *напрямок завдань*, які підлягатимуть виконанню.

Першочерговим завданням на *стадії зародження* підприємства в частині формування необоротних активів є дослідження галузі обраної діяльності, її спеціалізації та запланованих напрямів виробництва, видів продукції, послуг, планового обсягу виробництва на початковому етапі, з урахуванням розміру засновницького капіталу. Для цього здійснюється моніторинг даних відкритого доступу суб'єктів господарювання, що здійснюють подібну діяльність, проводяться бесіди з технологами та іншими спеціалістами, з метою обрання необоротних активів, які будуть здатні забезпечувати технологічний процес виробництва, що зумовить придбання необхідних об'єктів необоротних активів для запуску діяльності. Таким чином, аналіз на стадії зародження підприємства здійснюється здебільшого у стратегічному напрямі. Коефіцієнтні розрахунки ще не здійснюються, однак формують планові показники.

Таблиця 1

Особливості господарської діяльності підприємства на стадіях його життєвого циклу

Стадія життєвого циклу	Особливості стану необоротних активів та методики управлінського аналізу
<i>Зародження</i>	Стадія трансформації внесеного засновницького капіталу у майно підприємства, зокрема: у першочергові необоротні активи. Обирається метод нарахування амортизації, здійснюється введення в експлуатацію.
<i>Зростання</i>	Нараховується амортизація на об'єкти необоротних активів у зв'язку зі здійсненням виробничої діяльності, планується та здійснюється закупівля нових об'єктів.
<i>Стабілізації</i>	Здійснюється пошук резервів максимальної потужності, активно застосовується коефіцієнтний аналіз — встановлення закономірностей, тенденцій розвитку, аналіз структури та вікового складу.
<i>Спаду</i>	Характерним є пошук шляхів підвищення ефективності використання необоротних активів. У разі прийняття рішення щодо реорганізації або ліквідації підприємства — пошук найоптимальніших методів.

Джерело: розробка автора

На *стадії зростання* проводиться аналіз складу, структури та руху необоротних активів, здійснюється оцінка їх технічного стану, розраховуються показники ефективності, які порівнюються з

плановими (нормативами) показниками. Доречним є зіставлення темпів зростання загального обсягу необоротних активів з темпами зростання обсягів виробництва і реалізації продукції, послуг. Важливе місце на даній стадії посідає аналіз забезпеченості підприємства необоротними активами. На даній стадії може виникати потреба у поповненні складу необоротних активів. При прийнятті рішення щодо поповнення складу необоротних активів обов'язково слід проводити аналіз робочої сили – трудових ресурсів, із врахуванням кваліфікаційного рівня, спроможності та зайнятості.

Завдання, що здійснюються на стадії зростання мають місце і на *стадії стабілізації*. Увага приділяється утриманню провідних позицій та удосконаленню технології виробництва. Важливим місце займає аналіз вікового складу необоротних активів. Варто пам'ятати, що функціональна корисність експлуатації основних засобів зберігається протягом декількох років, тому витрати з їх придбанням і експлуатацією розподілені в часі; момент фізичної заміни основних засобів не співпадає з моментом їх вартісного заміщення, у результаті чого можуть виникнути втрати і збитки, що зменшують фінансові результати діяльності підприємства; ефективність використання основних засобів оцінюється по-різному [5, с. 462]. Характерним на даній стадії є виявлення та ліквідація недіючих необоротних активів.

Стадія спаду. Якщо зусилля управлінців спрямовані на вихід в стадію стабілізації, то відбувається процес пошуку резервів максимального збільшення потужності дії існуючих необоротних активів, управлінська політика спрямована на пошук альтернативних множин підвищення ефективності використання необоротних активів та якомога раціональнішого їх використання. Якщо прийнято рішення про ліквідацію підприємства – необоротні активи підлягають оцінці.

Ефективна методики аналізу стану необоротних активів, повинна бути комплексною і охоплювати: економічні, фінансові та стратегічні аспекти, адже фактори впливу на рух, стан та ефективність використання необоротних активів різні, відповідно причини змін показників не можна визначити лише за окремими з них (рис.1).

Перший блок даних, які підлягають аналізу — фінансовий. Характеризується здійсненням аналізу даних фінансової звітності, як зовнішньої, так і внутрішньої. При здійсненні аналізу за фінансовими показниками доцільно застосовувати наступні прийоми та методи: порівняння, абсолютних різниць, балансовий метод, відсоткових чисел. Джерелами інформації є дані зовнішньої (фінансової, податкової, статистичної) та внутрішньої звітності, в залежності від мети проведення аналізу.

**Рис. 1. Структура проведення комплексного
правлінського аналізу за блоками**

Джерело: власна розробка автора

Наступний блок – економічний, характеризується здійсненням коефіцієнтного аналізу. Вхідними інформаційними даними при проведенні коефіцієнтного аналізу є дані бухгалтерського обліку (оборотно-сальдові відомості, первинні документи, розрахунки

бухгалтерії) та звітності (згруповані показники). При визначенні джерел інформації та групи показників, які підлягатимуть розрахунку слід враховувати вид необоротного активу та мету здійснення аналізу.

Третій блок – стратегічний (управлінський), метою здійснення якого є визначення доцільності придбання конкретних об'єктів необоротних активів, встановлення дати введення в експлуатацію та сфери використання, обрання оптимального методу нарахування амортизації, встановлення доцільності здавання в оренду, списання.

Завдання за всіма блоками виконуються комплексно, а не поетапно.

Варто звернути увагу на те, що необоротні активи – громіздка категорія, яка охоплює матеріальні, нематеріальні та фінансові об'єкти. Не можна ототожнювати поняття “необоротні активи” та “основні засоби”, адже останній вид входить до складу першого.

Висновки. Аналіз на рівні суб'єкта господарювання завжди здійснюється з управлінською ціллю, адже саме від управлінських рішень залежить розвиток діяльності підприємства в майбутньому. Тому вважаємо, що аналіз господарської діяльності підприємства в цілому правильно називати управлінським аналізом. В результаті дослідження сутності фінансового аналізу обґрунтовано, що він є невід'ємним етапом проведення управлінського аналізу.

Під методикою управлінського аналізу необоротних активів пропонуємо розуміти структурований (поетапний) план дослідження їх стану, руху та ефективності використання, із застосуванням сукупності найбільш доцільних методів, прийомів та способів аналітичного дослідження з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на якість, динаміку та рух необоротних активів відповідно до мети проведення аналізу та формування завдань з конкретизацією найбільш логічної послідовності їх виконання. На наш погляд, шаблонна структура методики аналізу руху необоротних активів повинна складатися з наступних етапів: організаційного, методологічного та результативного.

Запропонована методика проведення управлінського аналізу з урахуванням життєвих циклів сприятиме здійсненню аналізу якомога ефективніше, отриманню найбільш інформативних даних та прийняттю дієвих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Базаров Т.Ю. Управление персоналом / Т.Ю. Базаров. – М.: Мастерство, 2002. – 224 с

2. Брагин Л.А. Торговое дело: экономика, маркетинг, организация / Л.А. Брагин. – [2-е изд., перераб. и доп.]. / Под общ. ред. проф. Л.А. Брагина и проф. Т.П. Данько. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 560 с.

3. Климко Г.Н. Основы экономической теории: политэкономический аспект: [учебник] / Отв. ред. Г.Н. Климко. – [3-е изд., перераб. и доп.] – К.: Знання-Прес, 2001. – 646 с

4. Гуткевич С.О. Внутрішній економічний механізм підприємства: [навч. посіб.] / С.О. Гуткевич, М.Д. Корінько, Ю.М. Сафонов, Д.В. Солоха, О.В. Белякова / За ред. проф. С.О. Гуткевич. – Донецьк: Вид-во СПД Купріянов В.С., 2011 – 362 с.

5. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит”. За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 680 с.